

A hallgatói létszámok alakulása és a hallgatók továbbtanulási motivációi a felsőoktatásban

Európában és Amerikában az elmúlt néhány évtizedben lezajlott társadalmi változások következtében a felnőttoktatás, az élethosszig tartó tanulás kiemelkedő jelentőségre tett szert. A modernizáció, a fejlődés megállíthatatlan folyamatok. A tanulás már nemcsak a művelődés és a kultúra javainak elsajátítását, hanem az emberi tőkébe való beruházást is jelenti. Az 1990-es évek közepétől az Európai Unió nagy hangsúlyt fektet a life long learningre, mivel a szakemberek felismerték, hogy az oktatásnak rendkívül nagy szerepe van, mind a személyes, mind a társadalmi fejlődésben. A lifelong-learning lehetőséget ad a munkavállalók számára a folyton változó, fejlődő munkaerő-piaci kihívások leküzdésére. Ezen kívül kiemelkedő jelentőséggel bír a szegénység, a társadalomból való kiszakadás, kirekesztődés, és a tudatlanság csökkentésében, segít a társadalmi integráció és esélyegyenlőség biztosításában. A technológiák és a tudomány fejlődésével egyidejűleg a munka jellege is átalakul, ebből következik, hogy a munkaerőnek is fejlődésre, átalakulásra, továbbképzésre van szüksége. 2010-re az Európai Unió célul tűzte ki a teljes foglalkoztatottság elérését. Ehhez azonban szükség van a munkaerő folyamatos megújulására, továbbképzésére. Folyamatos tanulással megvalósítható a tudásalapú társadalom.

A tudásalapú társadalom kialakítása napjaink egyik fontos feladata. A korábbi szemléleti korlátok az ezredfordulóra lebomlottak, a felnőttek tanulása immáron természetessé vált. A lifelong-learning stratégiájának alapelvei abból a célból fakadnak, hogy az általános és a szakmai képzés az egyéni, a kulturális, a társadalmi és a gazdasági boldogulást szolgálja. A lifelong-learningnek arra kell irányulnia, hogy az egyéni adottságokat támogassa, szakmai alkalmasságát javítsa, általa a meglévő emberi források a lehető legjobban hasznosuljanak, másfelől hozzájáruljon a társadalmi kirekesztődés megakadályozásához. A lifelong-learningnek széles oktatási kínálaton kell alapulnia, hogy az oktatásban való részvétel a saját társadalmi, kulturális, és gazdasági érdekeknek megfelelően mindenki számára elérhető legyen. Az egyik központi cél az esélyegyenlőség megteremtése.

A II. világháború után, főleg a '60-as évektől kezdődően a felsőoktatásban tanulók létszáma változó ütemben, de folyamatos növekedett, majd tömegessé vált. Ezt a létszámnövekedést a legfejlettebb országokban a költségvetés kiemelt támogatása tette lehetővé. A gyors létszámbeli növekedés következtében heterogénné vált a hallgatóság, azon társadalmi csoportok tanulói is bejutottak a felsőoktatásba, akik eddig nem tudtak abban részt venni, úgy, mint a hátrányos helyzetű csoportok tagjai, vagy alacsonyabb végzettségű szülők gyermekei is. Ez a létszámbeli változás az oktatás tartalmabeli változását is magával hozta. A friss diplomások már nem csak a tudós világ számára jelentettek képzett szakembert, hanem az ipar, piac is igényelte a megfelelően képzett szakemberek jelenlétét. Ez az expanzió a '80-as években sem állt meg, bár a folyamat lassúbbá vált. A diplomának immáron szimbolikus értéke van.¹ Az expanziót egyrészt a XX. századi modernizációs folyamatok okozták, amelyek a gazdaságra, tudományra egyaránt hatással voltak. Másrészt úgy tartották, hogy az oktatás produktívabbá teszi a munkát, és a jóléti államhoz hozzá tartozik a „művelt fogyasztó”.²

A demográfiai változások is szerepet játszottak a tömegessé válás folyamatában. Egyrészt a II. világháború után született ún. baby boom nemzedék a '60-as években ért a felsőoktatási életkorba. Másrészt '80-as években a gazdasági recesszió idején a fiatalok munkanélküliségének megoldását a felsőoktatásban látták, ugyanakkor ebben az időben értek felsőoktatási életkorba a '60-as években felsőoktatásban részt vett szülők gyermekei. A kormányzatok hatalmas összegeket fektettek a felsőoktatásba, és kezdetben mindez társadalmi elégedettséget váltott ki.

Mivel a felsőoktatásba egyre többen jutottak be, így a hallgatók összetétele is egyre heterogénné vált. Alacsonyabb végzettségű szülők gyermekei is és a hátrányos helyzetű családokból származó hallgatók egyaránt bejutottak a felsőoktatásba. A felsőoktatásba való belépés esélye tekintetében csökkentek a társadalmi különbségek. A nők részvétele szintén megnőtt. A hallgatók előképzettsége is heterogénné vált, tömegessé vált a munka melletti tanulás is. A munkaerőpiac igényei egyre összetettebbé váltak, sok új állás keletkezett a szolgáltatóiparban, és számos új szakma is megjelent. A gazdasági fellendülés nyilvánvalóvá tette, hogy a megszerzett tudás könnyen elavul, így sokan újra az iskolapadokba ültek. A tömegesedés mindig magában hordozta a minőség romlásának lehetőségét. Ez új kihívások elé állította, állítja az egyetemeket. Az új helyzet szemléletváltásra, új tartalmak, és módszerek keresésére indította az oktatás minden szereplőjét. A felsőoktatás egyre komplexebbé vált. Az expanzió a '90-es években tovább foly-

¹ Hrubos Ildikó, Szentannai Ágota, Veroszta Zsuzsanna, *A „Bolognai folyamat”*, (Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 2003)

² Hrubos Ildikó, „Új paradigma keresése az ezredfordulón,” *Educatio* (2000): 13-26.

tatódott, a hallgatói létszám tovább növekedett, Magyarországon az ezredforduló után 2004-ben és 2005-ben volt a legmagasabb a jelentkezők létszáma.

A felsőoktatási expanzió következményeképpen a felsőoktatás többszektorúvá válik. A felsőoktatás tömegesedése hozta létre a nem egyetemi típusú felsőfokú képzést (felsőfokú szakképzés). A '60-as évektől kezdődően a mai napig tartó létszámbeli expanzióknak lehetünk a tanúi a felsőoktatásban. Amíg a felsőoktatás elit szakaszában 10%-os volt a részvétel, addig a '90-es években hatalmas méretűvé vált a felsőoktatásban a hallgatói részvétel megközelítette az 50%-ot. Az egyetemi képzéstől eltérő jellegű és státuszú felsőoktatási intézmények azért jöttek létre, mert a felsőoktatásban résztvevő hallgatók köre egyre heterogénebb lett (családi háttér, motivációk, előképzettség, munkaerő-piaci igények). A rövidebb, többnyire szakképző programok költségtakarékosabbak, a konkrét piaci elvárásoknak célzottabban megfelelő, gyakorlatiasabb képzést nyújtanak.³

Erre utal a Pécsi Tudományegyetem FLK, FLA képzéseiben résztvevő hallgatók létszáma is. Boda Beáta⁴ interjúban az oktatók, a hallgatók „tömegtermelésében” való tapasztalatait kutatta. Néhány jellemző oktatói vélemény: „A tömeges jelenlét az oktatás-képzés „alapanyagának” heterogenitását fokozza. Ezt az oktatók már a felvételinél tapasztalják, és a továbbiakban a különbség csak nő. Élesen megfogalmazódik egy hallgatói réteg klasszikus egyetemi mércével mért alkalmatlansága. Reálisnak hat az egy adott korosztály intelligenciaszint-megoszlásának objektív problémaként való megjelenítése.” „...A tömegesedés kapcsán tudomásul kell venni, hogy egyrészt a minőség változik meg, másrészt a hallgatóság összetétele. Nekem a véleményem, hogy általában egy generáció egyharmada egyetemre való, egyharmada a középbe való, és egyharmada egyáltalán nem való egyetemre. ... A másik véglet a tanulós gyerekek ... akikhez nem jut el a tanagyagnak az üzenete, ami az emberi mondanivalót tartalmazza. Ez a kontraszelekció, mert nem is fog eljutni, mert nem olyan.” „A megnövekedett létszám kapcsán megnövekedtek az oktatók terhei is.”

A hallgatói létszám alakulása a felsőoktatásban, Európában és Magyarországon

A fejlett országokban az elmúlt két évtizedben folyamatosan növekedett az első diploma megszerzésért tanuló hallgatók létszáma. 1996-ban az OECD országokban a 18–21 évesek több mint 23%-a vett részt a felsőoktatásban. Ennek az is az oka, hogy a felsőfokú szakképzésben résztvevők is szerepelnek a statisztikákban. Az Európai Unió tagállamaiban 1996/97-es tanévben, a felsőfokú oktatásban több mint 12 millió fő vett részt, Magyarországon kb. 9% volt. A hall-

³ Hrubos Ildikó, *Az ismeretlen szakképzés* (Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 2002)

⁴ Bojda Beáta, „Oktatói tapasztalatok az egyetemi „tömegtermelésben,” *Educatio* (2000): 180-184.

gatók létszáma 1975-ös évtől fokozatosan emelkedett, az elmúlt két évtizedben tulajdonképpen a duplájára nőtt. Az egyes tagországokban eltérések figyelhetők meg. Németországban és Hollandiában másfélszeresére nőtt a felsőoktatásban tanulók száma, Portugáliában négyszeresére, Görögországban, Spanyolországban és Írországban megközelítően háromszorosára.⁵

A XX. század második felében a felsőoktatásban bekövetkezett változások a felsőoktatás rendszerében is változásokat hoztak, és ezzel együtt a hallgató réteg, összetétel is megváltozott. Szemerszki Marianna tanulmánya szerint a felsőoktatási expanzió az egyes országokban nem azonos időpontokban következett be. Amíg az expanzió az észak-európai országokban már a '60-as években tapasztalható volt, majd a többi fejlettebb országban a '70-es évekre tehető, addig a volt szocialista országokban a '90-es években valósult meg. Az átlagos hallgatói életkor kitolódása is megfigyelhető, valamint a két nem arányában is jelentős változások figyelhetők meg, a nők részvétele a felsőoktatásban fokozatosan növekedett.⁶

Míndezek az okok együttesen vezettek a Európai Felsőoktatási Térség illetve a Bologna folyamat kialakulásához.

Magyarországon a következőképpen alakult a nappali és levelező tagozatos hallgatók létszáma a felsőoktatásban:

1. táblázat

Év	Levelező	Nappali
2001	57 313	87 368
2002	66 907	92 360
2003	63 504	90 558
2004	65 149	100 252
2005	55 179	96 023
2006	45 852	89 212

A nappali képzésekre minden évben többen jelentkeztek, mint a levelező képzésekre, 2001 és 2006 között az összes képzésre (alap-, diplomás, kiegészítő, felsőfokú szakképzés) jelentkezők száma növekedett, a levelező tagozaton 2002-ben, a nappali tagozaton 2004-ben érte el csúcspontját-, majd visszaesett. A levelező tagozaton folyó képzésekre 2006-ban jelentkeztek a legkevesebben. A nappali tagozaton 2005-ös képeést hasonló, csökkenő tendenciát figyelhetünk meg.

Amíg két világháború között Magyarországon a húsz-harmincezer fő járt gimnáziumba, addig a 2001/02-es tanév ősi szemeszterében több mint kilencvenezer

⁵ Radácsi Imre, *A folyamatos képzés nemzetközi tendenciái* (Budapest: NSZI, 2006)

⁶ Szemerszki Marianna, „Hallgatók a tömegesedés időszakában,” *Educatio* (2006): 736-752.

hallható kezdhetette meg tanulmányait az egyetemeken, főiskolákon.⁷ A létszám nem egyenletesen növekedett, a nagy változás az utolsó tíz évben következett be. A nappali tagozatos hallgatók létszáma majdnem két és fészeresére nőtt, a felsőoktatásban (nappali, esti, levelező, távoktatás) részvevők száma pedig háromszorosára, 300 ezer főre nőtt.

A hallgatói korösszetétel vizsgálatánál megfigyelhető, hogy a felsőoktatás hallgatói egyre idősebbek lesznek, egyre többen dolgoznak majd, és a motivációk is egyre szélesebb skálán mozognak.

A Pécsi Tudományegyetem hallgatói létszámának alakulása 2006-ban

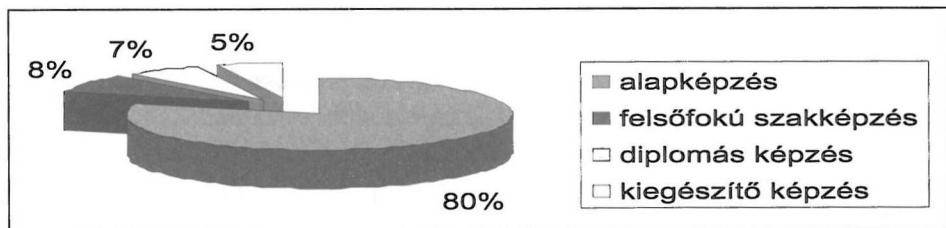
A Pécsi Tudományegyetem 2006-os év adatait vizsgálva láthatjuk, hogy 2006-ban legtöbben az alapképzésre jelentkeztek, azt követi felsőfokú szakképzés, a harmadik helyen szerepel a diplomás képzés, és a sort a kiegészítő képzés zárja.

2. táblázat

2006	Alapképzés	Diplomás képzés	Felsőfokú szakképzés	Kiegészítő képzés
Jelentkezők száma	111 943	9255	11 831	7627

1. ábra

A levelező képzésre jelentkezett hallgatók számának alakulása 2001 és 2006

között tagozatonként és finanszírozási formánként a következőképpen alakult a Pécsi Tudományegyetemen:

⁷ Lukács Péter, „Tömeges felsőoktatás – globális versenyben I,” *Magyar Felsőoktatás* (2001):10

3. táblázat

	ALA	ALK	FLA	FLK	DLA	DLK	KLA	KLK
2001	26 986	28 639	101	543	654	9327	68	4305
2002	28 960	36 725	417	743	1802	10 102	117	5342
2003	18 673	34 987	467	796	877	11 458	117	6303
2004	19 747	34 113	522	1243	3043	10 735	98	6497
2005	20 177	25 399	1282	1129	3860	9522	48	5449
2006	17 803	20 873	1633	936	1550	6862	104	5531

A 2005 és a 2006-os évek összehasonlítása a jelentkezők számának szempontjából a következőképpen alakult:

4. táblázat

	2005	2006
KLA	48	104
KLK	5449	5531
ALK	25 399	20 873
ALA	20 177	17 803
FLK	1129	936
FLA	1282	1633
DLK	9522	6862
DLA	3860	1550

Megfigyelhető, hogy 2006-ban, a 2005-ös évhez képest szinte minden képzési formában csökkent a jelentkezők létszáma, kivéve a KLK-s, KLA-s és az FLA-s jelentkezők létszámát, ahol emelkedett az érdeklődők létszáma.

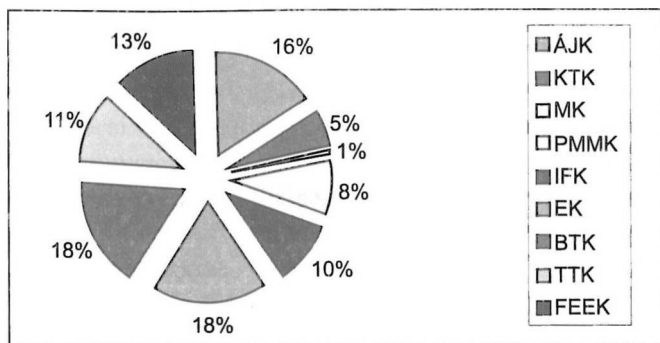
A csökkenések átlagosan 18%-osak, kivéve a DLK-n ahol 28%-os, a DLA-n, ahol 60%-os. A jelentkezők létszáma a KLA-s képzéseken emelkedett 118%-kal, a KLK-n 1,5%-kal, az FLA-s képzéseken pedig 27%-kal.

A Pécsi Tudományegyetem szinte minden karán (ÁJK – Állam- és Jogtudományi Kar, KTK – Közgazdaságtudományi Kar, MK – Művészeti Kar, PMMK – Pécsi Műszaki Főiskolai Kar, EK – Egészségügyi Kar, BTK – Bölcsészettudományi Kar, TTK – Természettudományi Kar, FEEK – Kar, az orvostudományi kart kivéve indult levelező képzés.

2006 PTE levelező tagozatos képzésre jelentkezett hallgatók létszáma karonként a következőképpen alakult:

ÁJK: 1089 fő, KTK: 354 fő, MK: 37 fő, PMMK: 559 fő, IFK: 650 fő, EK: 1158 fő, BTK: 1171 fő, TTK: 731 fő, FEEK: 859 fő.

2. ábra

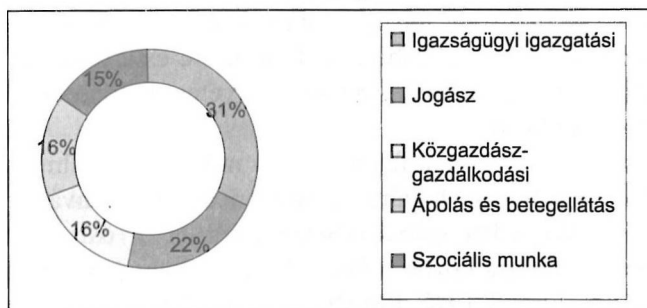
Megfigyelhető, hogy a 2006-ban a legtöbben a Bölcsészettudományi Kart választották, ezt követte az Egészségügyi Kar, a harmadik helyen pedig az Állam- és jogtudományi Kar szerepel a jelentkezők létszámát tekintve. A legkevesebb jelentkező a Művészeti Karon volt.

Felülreprezentált 2006-ban az Állam- és Jogtudományi Kar, az ALK-s képzésére jelentkezett hallgatók létszáma, mely 610 főt tesz ki, ugyanezen a karon a DLK-s képzésre 417-en jelentkeztek. Ugyanígy magas volt az Egészségügyi Karon ALA képzéseire jelentkezett hallgatók létszáma, mely összesen 747 fő volt. Ez az összesítésben szereplő legmagasabb jelentkezői szám

2006-ban a legnépszerűbb képzési forma az alap levelező költségtérítési forma volt, ezt követte az alap levelező államilag támogatott képzési forma. A harmadik helyen a kiegészítő levelező költségtérítési forma áll. Ebben az évben a legkevésbé kedvelt képzési forma a diplomás levelező államilag támogatott forma volt. Nyilván ez a meghirdetett szakok keretszámaiktól is függ.

2006-ban következő öt szak volt a legkedveltebb a Pécsi Tudományegyetem levelező tagozataira jelentkező hallgatók körében: Igazságügyi igazgatási 610 fővel, Jogász 417 fővel, Közgazdász-gazdálkodási 312 fő, Ápolás és betegellátás 303 fő, Szociális munka: 288. Ezen adatokat a következő diagram is szemlélteti.

3. ábra

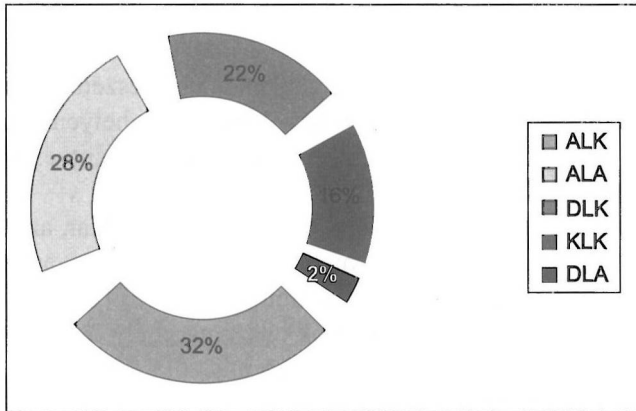

Képzési formákat tekintve a következő adatokat találjuk:

- 1. ALK 610 fő
- 2. ALA 542 fő
- 3. DLK 417 fő
- 4. KLK 312 fő
- 5. DLA 47 fő jelentkezett

Össességében 2006-ban a legtöbben az alapképzéseket választották, azt a diplomás képzés követte.

4. ábra

Minden képzési területen (Gazdaságtudományi, Bölcsészettudományi, Társadalomtudományi, Műszaki, Jogi és igazgatási) megfigyelhető, hogy csökkent a jelentkezők létszáma. Érdekes ellentmondás, hogy amíg a Pécsi Tudományegyetemen a legtöbben a jogi képzéseket választották, addig országos szinten a jogi képzés a népszerűségi listán csupán az ötödik helyet foglalja el.

„Társadalmi igények a felnőttek felsőfokú továbbtanulásában – 2005”

A Felsőoktatási Kutatóintézet egyik OTKA kutatása keretében levelező képzésben résztvevő hallgatókkal felvett kérdőívek kerültek elemzésre. A kutatás a Pécsi Tudományegyetemre, a Debreceni Egyetemre és a gödöllői Szent István Egyetemre terjedt ki, a kérdőívek is a három egyetem különböző karai hallgatói körében kerültek kitöltésre.

Az elemzésünk azt igyekszik feltárni, hogy milyen társadalmi igények jelennek meg a felnőttek felsőfokú továbbtanulásában, milyen motivációs elemek ösztönzik őket a felsőoktatásban való továbbtanulásra.

2005 áprilisa és júniusa között a Pécsi Tudományegyetem különböző karain (ÁJK, BTK, EFK, FEEFI-TTK, PMMK) kérdőíveket töltettünk ki, másfelől a

karok tanulmányi osztályainak előadóit, munkatársait kérdeztük meg arról, hogy az adott karon indított szakok mely képzési helyekkel társulnak, és mekkora létszámmal vesznek részt a hallgatók a képzésekben.

A 2005 tavaszán beérkezett jelentkezési lapok 99%-os feldolgozottsága azt mutatja, hogy a Pécsi Tudományegyetem iránt nagy az érdeklődés – az Eötvös Loránd Tudományegyetemre és a Szegedi Tudományegyetemre való jelentkezések száma előzi meg (ELTE 17 299 fő a jelentkezők száma, SZTE 10 628 fő, PTE 10 442 fő). A PTE-re járó egyetemisták körében nagy számban vannak jelen a fővárosból érkezett hallgatók, illetőleg a PTE karai közül néhányon megfigyelhető az a törekvés, hogy a nagy létszámú budapesti érdeklődőkre való tekintettel, egyes levelező tagozatos szakok esetében fővárosi képzési helyeket hoznak létre – ld. FEEFI, vagy Pollack Mihály Műszaki Főiskolai Kar. A vidéki egyetemek sajátossága általában az, hogy az intézmény fő vonzáskörzete a városon túl terjed, és a megyehatárokon is átnyúlik, Pécs esetében a déli szomszédok felől is nagy az érdeklődés, leginkább a bölcsész szakok iránt.

Fontos összefüggés, hogy a népszerű budapesti felsőoktatási intézményekbe elsősorban a nappali, valamint az esti tagozatos képzésekre jelentkeztek, míg a vidéki egyetemeken inkább a levelező tagozatot részesítik előnyben. A pécsi egyetem esetében nagy hallgatói létszámot leginkább az alábbi karokon figyelhetünk meg: FEEFI, ÁJK, PMMK.

Amíg a PTE nappali tagozatán a dél-dunántúli jelentkezők száma dominál, addig a távolabbi országrészből jelentkezők kb. fele-fele arányban jelentkeznek a nappali és levelező tagozatos képzésekre.

A Pécsi Tudományegyetemen az elsőként megszerzett végzettség tekintetében egyetemi végzettséggel legnagyobb arányban a természettudományi karra járók, a legkisebb arányban pedig a bölcsészettudományi karra járók rendelkeztek.

A „jelenlegi” konzultációk rendjére a havi rendszeresség volt a jellemző (84,4%). Tanulmányai költségeit – az esetek többségében – a válaszadó hallgató saját maga fizeti (47,5%), a munkahely az esetek 21,1%-ában vállalja ezt át teljes mértékben. A tandíjat saját erőből legnagyobb arányban a jogász hallgatók fizetik, míg a tandíjat leginkább a FEEFI-s hallgatók között vállalja át teljes egészében a munkahely.

A „jelenlegi” végzettség megszerzése után a válaszadó többsége folytatni kívánja eddigi munkáját (69,4%-ban), ez leginkább jellemzi a műszaki karra, a pedagógia szakra, valamint a természettudományi karra járókat. A munkahelyváltogatás szándéka felülreprezentált a jogi és az egészségügyi főiskolai karra járók körében.

A munkahelyi kötelező továbbképzés motivációja a megkérdezett hallgatók 17%-ára volt jellemző (leginkább a műszaki főiskolásokra, a pedagógia szakosokra, a FEEFI-sekre, valamint a természettudományi karon tanulóokra). A szakmai érdeklődést a megkérdezettek 65,7%-a jelölte meg (leginkább az egészségügyi

főiskolai karon, a pedagógia szakon, továbbá a bölcsészettudományi karon tanuló hallgatók). Munkakeresésre az összes válaszadó 1,4%-át motiválják jelenlegi tanulmányaik (leginkább a jogi karra járókat jellemző). Új munkahely keresése a válaszadók 22,3%-ánál jelent meg motivációként, erősen felülreprezentáltan a jogi tanulmányokat folytató levelező tagozatos hallgatóknál. „Így még meg tud valahogy élni” motivációja a megkérdezettek 4,7%-ánál fordult elő, felülreprezentáltan a műszaki főiskolásoknál és természettudományi karon tanulóknál. A kíváncsiság a megkérdezettek 29,0%-át vezérelte „jelenlegi” tanulmányaihoz, különösen így van ez a bölcsész hallgatóknál, legkevésbé pedig a műszaki főiskolásoknál. A család, barát, munkatárs hatása mint motiváció a válaszadók 13,5%-át érintette, de felülreprezentáltan a jogász hallgatókat. Új diploma megszerzését a válaszadók 48,9%-a jelölte meg motiváló erőként, elsősorban a levelező alapképzésben résztvevők, mint pl. a műszaki főiskolások, de a FEEFI-s hallgatóknak is egy csoportja. Az egyetemi diploma megszerzése sarkallt többeket (28%) „jelenlegi” tanulmányainak elkezdésére/folytatására; erősen felülreprezentált ebben a tekintetben a pedagógia szakosok 70,7%-os igenlő válaszaránya. A társadalmi kapcsolatok megújítása az összes válaszadó 11,3%-át jellemezte, de leginkább a bölcsészhallgatókat. A szabadidő hasznos eltöltését a hallgatók 5,5%-a jelölte meg, többnyire bölcsész és FEEFI-s hallgatók. Egyéb motiváció a válaszadók 8,5%-ánál jelent meg. Az összes válaszadó körében a dobogós motivációk az alábbiak: 1. szakmai érdeklődés, 2. új diploma szerzése, 3. egyetemi végzettség szerzése. A motivációk további sorrendje: 4. új munkahelyhez felsőfokú tanulmányok, 5. munkahelyi kötelező továbbképzés, 6. egyéb, 7. kíváncsiság, 8. barátok, család, munkahely, 9. így még meg tud valahogyan élni, 10. szabadidő hasznos eltöltése, 11. munkakereséshez, 12. társadalmi kapcsolatok megújítása.

A tanulmányokhoz való ösztönzést leginkább a család nyújtotta (36,8%), majd őket követte a munkatársak (23,1%), az egyéb (22,5%) illetve a barátok (5,2%) csoportja.

Az esetek többségében a hallgatók elégedettek tanulmányaikkal, ugyanide iratkoztak volna be, ezzel ellentétben a legkevésbé elégedettek a mintáinkban szereplő, egészségügyi főiskolai karra járó hallgatók.⁸

A Debreceni Egyetem szinte valamennyi karán folyik levelező képzés, kivéve a Gyógyszertudományi-, és a Fogorvostudományi Kart. A nem nappali tagozaton tanulók létszáma 3 karon is meghaladta a nappali karon tanulókéét. A Debreceni Egyetem képzései a következők: egyetemi, főiskolai és szakirányú képzések.

Alapos előkészítés után megkeresték a tanulmányi osztályok vezetőit, a konzultációs időpontokban keresték fel a hallgatókat. A hallgatóknak többnyire pozitív volt a hozzáállása. A hallgatók 58,2%-a maga fedezi tanulmányai költségeit.

⁸ Balázsovics Mónika és Kalocsainá Sánta Hajnalka, „Képzési igények a Pécsi Tudományegyetem levelező tagozatos hallgatóinak körében”, *Educatio* (2006): 828-836.

Hallgatói motiváció a következőképpen alakult szakmai érdeklődés (57,6%), új diploma szerzése (57%), új munkahelyhez szükséges felsőfokú végzettség (32,4%), család, barátok, kollégák hatása (21,8%).

A gödöllői Szent István Egyetemen a motivációs sorrendje: új diploma megszerzése, szakmai érdeklődés, új munkahelyhez való jutás, egyetemi diploma megszerzése.

A Debreceni Egyetemen a mintában szereplő megkérdezett hallgatók alig több mint egyharmada, 36,1% kapott korábban diplomát, a többség a jelenlegi végzettség megszerzésével jut az első diplomájához. A teljes minta 53,9%-ának családjában kisebbségben voltak a diplomások, mindenki diplomás a családban: 6,3%, legtöbben szereztek diplomát a családban: 22,3%. A hallgatók ismerősi körében magas volt a diplomások aránya. A teljes minta 51,9%-a esetében a család, a rokonság motiválta őket leginkább a továbbtanulásban.

Fellépő nehézségek a tanulmányok során: idő, tankönyvekhez, jegyzetekhez való hozzáférés, anyagiak biztosítása, tananyag elsajátítása (hasonlóan a PTE-s hallgatókhoz) volt. A hallgatók 58,2%-a maga fedezi a tanulmányai kapcsán felmerülő költségeket.

A hallgatók elégedettségét vizsgálva a következő adatokat találták az elemzők: teljes mértékben a hallgatók 37%-a, részben 57%-a volt elégedett a DE-n. A Szent István Egyetemen a hallgatók többsége elégedett választott képzésével (86,3%).

Legnagyobb arányban az egészségügyi és a mezőgazdasági-környezettudományi vonalon tanulók, Pécsen az EFK-n voltak a legkevésbé elégedettek. A hallgatók 82,2 %-a ugyanezt az intézményt választaná, 14,6% jelentkezne máshová (leginkább a Műszaki Főiskolai Kar hallgatói). A megkérdezettek 53%-a folytatná eddigi munkáját, 17,2% munkahelyet kíván változtatni, 16,3% reméli, hogy sikerül munkába állni.

A Pécsi Tudományegyetem és a Debreceni Egyetem adatait összevetve a következő adatokat találjuk:

5. táblázat

	PTE	DE
Nők aránya	65,4%	73,5%
Házias	56,6%	61,3%
Etnikai hovatartozás	Nem választott: 36,8%, válaszadók 57,7%-a magyar	Nem választott: 20,6%, a válaszadók 78,5%-a magyar
Vagyoni önbesorolás	73,1% átlagos	79,7% átlagos

Nemek tekintetében a nők dominálnak, mind a Pécsi Tudományegyetemen (65,4 %), mind a Debreceni Egyetemen (73,5%). A PTE-n ez felülreprezentált az

egészségügyi főiskolai karon, ahol a mintában 100%-os volt a nők megjelenése. Pécssett a mintában szereplő nők a műszaki főiskolai levelező képzésben egyáltalán nem vesznek részt.

A PTE-n megkérdezettek hallgatók 56,6%-a volt házass. A DE-n ennél magasabb, 61,3%-ot tett ki a házasságban élők aránya.

Az etnikumi önbesorolás kérdésre igen sokan nem válaszoltak, a válaszadók aránya 36,8% Pécssett és 20,6% volt Debrecenben.

Pécssett a válaszadók foglalkozása tekintetében elmondható, hogy a mintában a legtöbb önálló vállalkozó a FEEFI-s hallgatók köréből került ki, illetve felülreprezentált volt a munkanélküliek aránya a jogász hallgatók körében. Vezető beosztásban dolgozó hallgatókkal leginkább a pedagógiai szakos válaszadók körében találkoztunk, alkalmazotti beosztásban legtöbbször az egészségügyi főiskolai karra járó hallgatók dolgoztak.

A Debreceni Egyetemen a mintában szereplő hallgatók 72,2%-a teljes munkaidőben volt foglalkoztatott, a bölcsész és műszaki végzettségű hallgatók körében nagyobb számban voltak vezető beosztású munkatársak. Magas a gyeges, gyeden lévő kismamák és munkanélküliek száma (10,6% mindkét esetben). Az alkalmazotti státuszban dolgozók vannak többségben 58,2%. Munkanélküliek aránya legmagasabb a jogon: 24,3% (ugyanígy magas a PTE jogász hallgatóinak körében), az önálló vállalkozók száma pedig a műszaki főiskolán.

A vagyoni önbesorolás alapján a hallgatók mind a PTE-n, mind a DE-n átlagos vagyoni helyzetűnek mondhatók.

Hallgatók motivációi a felsőfokú továbbtanulásban a Pécsi Tudományegyetem és a Debreceni Egyetemen a következőképpen alakult:

6. táblázat

	PTE (%)	DE (%)
Munkahelyi kötelező továbbképzés	17	11,5
Szakmai érdeklődés	65,7	57,6
Munkakeresés	1,4	7,7
Új munkahelyhez szükséges felsőfokú végzettség	22,3	32,4
Így még meg tud élni valahogy	4,7	6,6
Kíváncsiság	29	17,5
Család, barátok, kollégák hatása	13,5	21,8
Új diploma szerzése	48,9	57,0
Egyetemi végzettség megszerzése	28	13,5
Társadalmi kapcsolatok megújítása	11,3	12,6
Szabadidő hasznos eltöltése	5,5	8,0

A két egyetemen végzett kérdőív-felvétel és -elemzés eredményei közül kiemelkedőek a szakmai érdeklődés és az új diploma megszerzése, mint motiváló erők. Legnagyobb eltérés a két egyetemen végzett kutatás eredményeiben a munkakeresésre irányuló motivációkban és a család, barátok, kollégák ösztönzése tekintetében található.

Összevetve a három egyetemen elemzett kérdőíveket, elmondható, hogy a hallgatókat a szakmai érdeklődés, új munkahely keresése ösztönözték leginkább a továbbtanulásra. Mindhárom egyetem hallgatóinak többsége elégedett tanulmányaival, és a hallgatók többsége ugyanide iratkozna be.

MÓNKA BALÁZSOVICS

NUMBER OF STUDENTS IN THE HIGHER EDUCATION AND THE STUDENTS' MOTIVATION IN THE FURTHER HIGHER EDUCATION

The study's aim is to show how the number of students' changed and grew from the 60s of the last century. The study explains how the education turned into a mass production and points out also the causes and consequences of the number growing. The lifelong-learning concept is mentioned as well, as a main ok of the growing. The economical situation makes people to study continuously, because the labour market needs people, who are able to adapt to the labour market's continuously changing challenges. The Bologna process has been started in Hungary in 2006, so there is a need to examine the number of applicant students to the different universities, among them of the University of Pecs as well. In the second part of the study the author bemutat a survey, which was studying the students' motivation in the further education. The survey was made among three universities in Hungary. The comparison of two universities participating in the survey was interesting. The main motivations of the students' in the further higher education are the following: professional interest to find a (new) job, to get a (new) diploma. Usually the students' families give them the biggest incentive and help.